

Moja srečanja z zmaji J. R. R. Tolkiena in Ursule K. Le Guin

h

Transkript predavanja:

Prijazno povabilo za sodelovanje na tem simpoziju me je doletelo kot prevajalca, ki se je že večkrat srečal z zmaji (kakor tudi z nekaj drugimi krilatimi bitji). Zmajem se, tako se zdi, doslej nisem zameril. Naj se jim nikar, mi je osebno zabičala Ursula Le Guin. Želim, naj tako ostane tudi vnaprej. Zato odločitev, ki jo napoveduje naslov: ostanem pri (že objavljenih in dogovorjenih), lastnih prevajalskih srečanjih z zmaji, brez izletov v teorijo in v tuje prevajalske vode (no, glede teh z majhno izjemo zaradi celovitosti Tolkienove slike). Mimogrede: da sem se rodil v letu zmaja, sem ugotovil šele, ko se je moje razmerje z zmaji že dodobra razbohotilo. Doslej sem jih osebno spoznal deset, drugo leto bo spet leto zmaja in vse kaže, da mi bo prineslo vsaj še enega ...

Tolkienovi zmaji

Chrysophylax Dives

Prvi pravi, posebne omembe vredni zmaj, ki sem ga srečal, je bil Tolkienov Smaug iz *Hobita* (MK, 1988). Drugi je bil Tolkienov Chrysophylax Dives iz *Kmeta Tilna iz Hama*

(Drevo in list, MK, 1991). Vendar najprej spregovorim o drugem.

Pravljíčna povest *Farmer Giles of Ham* ne sodi v Tolkienov opus o Srednjem svetu. Po njegovih besedah v predgovoru je prevod iz »zelo samosvoje latinščine«, ki ga je opravil zato, ker »odkriva pogled v razdobje britanske zgodovine, ki je zavito v temo«. Dogaja se v Mali kraljevini, ki se razteza nekako vzdolž reke Temze. Tedaj so poleg navadnih zemljanov živeli velikani in zmaji; od vsake vrste spoznamo po enega. Zmajsko dogajanje sprožijo v hudi zimi govorice o izobilju hrane v Mali kraljevini, ki jih je med velikani in zmaji razširil velikan.

»Enemu izmed zmajev je stvar segla globoko v srce. Ime mu je bilo Chrysophylax Dives, kajti bil je starodavnega in imenitnega rodu pa tudi zelo bogat.« (str. 62)

Toliko o veličini, o velikosti Chrysophylaxa pa vemo, da je kmet Tilen, sedeč na kobili, zavihtel meč Caudimordax in »usekal zmaja po sklepu desnega krila tako silovito, da je zadonelo, kar je zmaja izdatno pretreslo« (str. 77), in da je bilo za zmaja zadosti prostora na trgu pred cerkvijo Tilnove vasi. Iz omembe krila je jasno, da je Chrysophylax leteči zmaj; k temu je dodati, da sodi tudi med vroče zmaje. Kaj pa njegova nprav?

»Bil je prebrisan, radoveden in lakomen, imel je dober oklep, ne pa tudi prevelike mere poguma.« (str. 62) Tisto o pogumu je malce zavajajoče, velja na tujih tleh. Ko se je pojavila vojska pred njegovim pragom, »je bil poln silnega srda; kajti zdaj /.../ je branil ves svoj zaklad. Ko se je prikazal izza slemena gore, je bilo, kakor da bi stotine strel z gromom razparale nebo, bučal je kakor burja in sejal rdeče bliske.« (str. 90)

Z lakomnostjo gre v korak požrešnost in ta je pri Chrysophylaxu neznanska. Potem ko je po pristanku v Mali kraljevini že »napravil prav ogromno škodo, če se sešteje vse, kar je pomečkal, polomil in požgal, pa vse ovce in govede in konje, ki jih je požrl« (str. 62) – njegova lakota še ni bila potešena.

»Naslednji dan se je zmaj preselil v sosednjo vas Quercetum ali Hrastje (Oakley v tamkajšnji ljudski govorici). Žrl je ovce in krave, požrl eno ali dve osebi v nežni starosti; pa ne le to: požrl je tudi župnika. Vaški župnik ga je dokaj lahkomišelnos poskušal prepričati, naj opusti svoje hudobne navade.« (str. 67)

A na koncu se najde, ki bil mu je kos. To je kmet Tilen s polnim imenom Aegidius Ahenobarbus Julius Agricola de Hammo. Ranjeni zmaj je manj spreten pri barantanju za odškodnino, ki na koncu naraste na skoraj ves njegov zaklad. V zameno, ker ga sme nekaj obdržati – »zadosti, da ohrani(m) svoj ugled« – sklene s Tilnom kupčijo:

»'Če mi pustite, kar je še ostalo,' je dejal nadvse premeteno, 'bom za zmeraj ostal vaš prijatelj. In ves tale zaklad bom odnesel do hiše vaše milosti, ne pa do kraljeve. In pomagal vam bom, da ga boste obdržali, kar je še važnejše.' (str. 94)

Kmet Tilen ponudbo modro sprejme.

To je bil začetek Tilnovega vzpona. Ker »je bil bajeslovno bogat, si je zgradil veličasten dvorec in zbral močno vojsko. /.../Na koncu je Tilen postal kralj, kajpada kralj Male kraljevine. Okronan je bil v Hamu kot Aegidius Draconarius ...« (str. 103)

Kakor vidite, nič kaj grozen zmaj v zgodbi o osamosvojitvi Male kraljevine. Človeka obide želja, da bi tudi ljubljanski zmaj k osamosvojitvi primaknil bajen zaklad ...

Smaug

Čeprav *Kmet Tilen iz Hama* ne sodi med dela epske fantastike, *high fantasy*, tako kot *Hobit*, pa zgodbi o Chrysophylaxu in o Smaugu nekaj družijo. Oba zmaja sta vroča leteča zmaja. In obe zgodbi odlikuje humoren slog, primeren tudi za predzgodbo

Gospodarja prstanov

Vendar pa Smaug ni humorna pojava, v primerjavi s Chrysophylaxom je resnična pošast. Ne le zaradi velikosti, še bolj zaradi hudobne naravi. Taki so na sploh Tolkienovi zmaji.

Za ušesa hobita Bilba, iz ust škrata Thorina Hrastovega ščita:

»Tiste čase je bilo na severu veliko zmajev, zlata pa je bilo najbrž tam zgoraj vse manj in manj, ko so škratje bežali na jug /.../ Med zmajsko golaznijo je bil tudi prav posebno pohlepen, močan in hudoben zmaj, imenovan Smaug.« (Hobit, MK, 1986, str. 29)

Za oči Bilba, nevidnega zaradi prstana, v veliki dvorani pod Goro:

»Tu je torej ležal, neznansko velik rdečkasto zlat zmaj, pogreznjen v globoko spanje; iz gobca in nozdrvi mu je prihajalo bobneče hrumenje pa pramenasti trakovi dima, toda njegovi ognji so le tleli, kadar je mirno spal. /.../

Smaug je ležal z zloženimi krili, ki so spominjala na neizmerno ve-likega netopirja, zvrnjen malce na stran, tako da mu je hobit lahko videl spodnjo stran in njegov dolgi bledikasti vamp, od dolgotrajnega ležanja na dragocenem ležišču ves posut z dragimi kamni in zlatimi drobci.« (str. 214)

Zlasti poguben je njegov pohlep, ki se izkaže, ko mu Bilbo spečemu izmakne skodelo:

»Ni besed, ki bi opisale njegovo razjarjenost – tiste vrste razjarjenost, ki jo je mogoče videti le pri bogataših, ki imajo več kot sploh lahko uživajo, kadar so ob nekaj, kar je bilo že dolgo njihovo, a tega še nikoli niso uporabljali ali potrebovali. Iz njega je bruhnil ogenj, dvorano je napolnil dim, gora je zadrhtela pod njim prav v korenu. /.../ Planil je skozi Dver in vode so se sikajoče dvignile, spremenjene v paro, on pa se je ves v ognjenih zubljih dvignil v zrak in sredi curkov zelenih in škrlatnih plamenov pristal na vrhu gore.« (str. 216)

Za tako temno zver ima Tolkien eno samo rešitev: smrt v spopadu dobrega in zla. Pričakovan spopad, spektakularna smrt:

»Rjoveč je zakrožil nazaj nad mesto. Kvišku je šinila toča temnih puščic /.../ Zmaju so iz gobca sikali plameni. Nekaj časa je krožil visoko nad njimi /.../ Potem se je strmoglavo pognal naravnost skozi točo puščic, ne meneč se za karkoli v svojem besu, ne trudeč se, da bi sovražniku nastavljal z luskinami zaščitene dele telesa, ves osredotočen le na to, da jim zažge mesto. /.../... ko je zakrožil in se strmoglavil, se je njegov vamp zalesketal ves bel od pobliskujočih odsevov mesečine na draguljih – vsepovsod razen na enem mestu. Veliki lok je zabrnal. Črna puščica je poletela s tetive in šinila naravnost proti vdrtni na levi strani prsi, kjer je bila iz njih izprožena vstran prednja noga. Zarila se je v vdrtno in vsa, od konice do konca trupa in s smernimi peresi vred, izginila vanjo, tako močno je poletela.

S krikom, ki je ljudem jemal sluh, lomil drevje in drobil kamenje, se je Smaug brizgajoč plamene pognal v zrak, se prevrnil na hrbet in z neba treščil v globino.« (str. 243-247)

Glaurong & Co.

Samo zaradi celovitosti podobe Tolkienovih zmajev dodam: Smaug je v zgodovini Tolkienovega sveta zadnji po imenu znani zmaj. Vsi zmaji iz časov pred njim, z Očetom zmajev in zmajskim

kraljem Glaurongom ter največjim Ancalagonom Črnim na čelu, so strašni stvori Morgotha, ki mu služijo, in obenem utelešenje najslabšega, kar je v ljudeh, škratih in vilincih, med katerimi sejejo pogubo. Temu ustrezno so opisani: ne vzbujajo občudovanja, vselej le sovražna čustva in tudi gnus.

Zmaji Ursule Le Guin

Zmaji Ursule Le Guin so od Tolkienovih tako zelo različni, kot sta različna njeno Zemljemorje in njegov Srednji svet, kot sta različna njuna sloga, njuna literarna koncepta. Čeprav tudi njena Saga o Zemljemorju sodi v *high fantasy*, se v pomembni točki razlikuje od glavnine tega žanra. V njej ni govor o boju med dobrim in zlom. Z njenimi lastnimi besedami:

»Ne razumem, kako lahko kdor koli za moje delo reče, da pišem o Boju med Dobrim in Zlom. O vojnah in bitkah sploh ne pišem. Kakor se meni zdi, pišem – tako kot večina romanopiscev –, o ljudeh, ki delajo napake, in o tem kako se (taisti ali pa drugi) ljudje trudijo, da bi te napake popravili ali jih preprečili – pri tem pa neizbežno delajo spet nove napake.« (Ursula K. Le Guin na BookExpo America, 4. 6. 2004, *Čarovnik iz Zemljemorja*, str. 219)

Ursula Le Guin zmajem ne pripisuje, da so utelešenje zla, niti, da so v službi zla. Morda tudi zato, ker že od leta 1958, ko se je naselila v Portlandu, Oregon, enega osebno pozna. O njem mi je pisala 11. marca 2006: »Moj zmaj je zmajevka. Za mojim oknom je, 80 milj me loči od nje. /.../ Kadar je jasno, lahko opazujem, kako ta prekrasni sneženi zmaj bruha dim. Pred 25 leti smo videli, kako se je tako zelo razsrdila, da ji je glavo odneslo v nebo. Takrat me je obšla groza in hkrati vznesenost.« Mislila je seveda na Sv. Heleno, vulkan, ki mu je v izbruhu 18. maja 1980 odneslo 400 m vrha.

Pendorski zmaj in pravilo imen

Strahospoštovanje in vzneseno občudovanje veje iz njenih opisov zmajev. Seveda pa tudi tukaj, v Zemljemorju, in zdaj, v času obeh trilogij sage, med ljudmi in zmaji ne vlada zmeraj medsebojno spoštovanje in spoštovanje nekoč določenih meja svetov teh in onih. Včasih si pridejo navzkriž in kdaj pa kdaj se kdo izmed ljudi spopade z zmajem. Ne junaški vitez ali polbožanski heroj, ampak čarovnik, mag. Spopad je le redko fizičen – kot v veličastni zračni bitki z zmajskimi mladiči na otoku Pendorju, ki jih Ged, nazadnje spremenjen v zmaja, pet ubije. A pravo zmago mag doseže z umom, znanjem, čarovno močjo. Ged premaga starega pendorskega zmaja, s tem da ve in izreče njegovo pravo ime.

»Iz zmajevega golta se je zaslišalo nekakšno bobnenje, nekaj kot oddaljeno grmenje skalnega plazua, ki se je sprožil v gorah. Ob na troje razcepljenem jeziku so mu zaplesali plameni. Potegnil se je kvišku in zazdelo se je, da je na razvalinah zrasla gora.

‘Varnost mi ponujaš! Groziš mi! S čim neki?’

‘S tvojim imenom, Yevaud.’

Ko je izgovoril ime, se je Gedu glas zatresel, vendar ga je izgovoril razločno in glasno. Ob zvoku tega imena je stari zmaj odrevenel, popolnoma odrevenel. Minila je minuta, minila druga. Tedaj se je Gedu /.../ čez ustnice razlezel nasmeh. Ves ta podvig in vse svoje življenje je pravkar stavil na svojo domnevo, zgrajeno na starih zgodbah iz izročila o zmajih /.../ In glej, domneva se je izkazala kot točna!« (*Čarovnik iz Zemljemorja*, str. 109)

Med starimi zgodbami iz izročila o zmajih je Ged gotovo mislil predvsem na zgodbo o Yevaudu, zmaju s Pendorja. Z naslovom *The Rule of Names* (»Pravilo imen«) jo je Le Guinova objavila v

reviji *Fantastic* štiri leta pred izidom

Čarovnika iz Zemljemorja

in z njo začrtala prve obrise Zemljemorja. Pravilo imen je seveda prvo pravilo magije v Zemljemorju: poznati pravo ime nekoga, tisto, ki je bilo človeku dano v pravem jeziku, staroreku, jeziku zmajev, pomeni imeti oblast nad njim, nad njo. In s tem, ko je uganil Yevaudovo ime, je Ged postal zmagovalec zmajev (

Dragonlord

). »'In kdo je zmagovalec zmajev?' je Tenar na Atuanu vprašala Geda.

'Tisti, s katerim se je zmaj voljan pogovarjati,' je dejal, 'ta je zmagovalec zmajev; dalo bi se vsaj reči, da je to bistvo cele stvari. /.../ Zmajem ni mogoče gospodovati. Kadar srečaš zmaja, si zmeraj zastaviš isto vprašanje: ali bo govoril z mano ali me bo požrl? Če lahko računaš, da se bo odločil za prvo in ne bo storil drugega, tedaj si zmagovalec zmajev.' (*Atuanska grobnica*, str. 99)

Poetična lepota zmajev

Le Guinova do zmajev goji občudovanje. Preden nanizam nekaj opisov zmajev, samo še to, da je kanadska pisateljica Sarah Ellis o njenem fantazijskem opusu zapisala, da so v njenih »delih nosilci dogajanja fino izrisani, polnokrvni, prepričljivi, slog pa je po zgoščenem, izčiščenem izrazu in izrazitem ritmu blizu poeziji« (zadnja platnica *Poslednje obale*). Tako, da ne bi bilo dvoma, od kod v prevodih poezija. V

Poslednji obali

beremo:

»... z višav je, kot padajoč zlat kembelj, z navpik iztegnjenimi krili, ogromen in bobneč skoz zrak, s kremplji, ki bi lahko zgrabili vola, kot da bi bil miš, z dolgimi nozdrvmi, iz katerih so sikali kadeči se plameni, strmoglavil zmaj, kakor na zemljo strmoglavil sokol, in se spustil nad poglavarjev splav.

/.../ Čez velikanska kožna krila, vsa sijoča v novi sončni luči in z zlato soparico prekrita, je od konice enega do konice drugega meril raje meter več kot trideset, enako dolgo pa mu je bilo telo, vitko in usločeno kot hrtovo, s kačjimi luskinami pokrito in s kremplji kot pri kuščarju oboroženo. Po vsej dolžini ozke hrbtenice mu je tekla vrsta trnastih osti, trnom vrtnice podobnih, a neprimerno večjih, na grbi vrhu hrbta visokih skoraj meter, nato vse manjših, na konici repa dolgih le še kot majhen nož. Te trnaste osti so bile sive, medtem ko so imele jekleno sive zmajeve luskinne zlatast lesk. Imel je zelene, špranjaste oči.« (*Poslednja obala*, str. 152-153)

»Ko se je *Daljevid* približal otokom, je Arren videl, kako se zmaji vzpenjajo v višave in krožijo na krilih jutranjega vetra, in srce mu je poskočilo od radosti, od radostnega občutka izpolnitve, ki je mejil na bolečino. V teh letečih bitjih je bilo zbrano vse veličastje smrtnosti. Skrivnost njihove lepote je ležala v njihovi strahotni moči, popolni divjosti in dražestni razumnosti. Kajti bili so razmišljujoča bitja, obdarjena z govorom in modrostjo starih časov: v vzorcih, ki so jih v letu zarisovali v zraku, je bila nekakšna silovita, hotena harmonija.« (ibid., str. 174)

Ljudje in zmaji

Svojski ni samo odnos Le Guinove do zmajev, svojski je predvsem odnos med ljudmi in zmaji v Zemljemorju. Ni čuda, glede na nastanek človeškega rodu. Z besedami Tenar v *Tehanu*:

»Ko je Segoy na začetku časa dvignil iz morja otoke tega sveta, so bili zmaji prva bitja, rojena iz zemlje in iz vetrov, ki so veli čeznjo.« In takrat so bili »zmaji in ljudje ena in ista bitja. Bili so enega rodu, eno ljudstvo, vsi so imeli krila in govorili isti jezik, pravi jezik imenovan. Bili so prelepi in močni in modri in svobodni.

Toda vse, kar v času obstaja, ves čas v novo prehaja. /.../ Tako so se ti, ki so bili hkrati zmaji in ljudje, spremenili in se razdelili na dve ljudstvi – na zmaje, vse manj številne in vse bolj divje, zaradi svojega neskončnega in nerazumnega srda in pohlepa raztepane po daljnih otokih Zahodnega otočja; in na človeški rod, ki je v svojih bogatih mestecih in mestih postajal vse številnejši in je naselil Notranje otoke in ves vzhod in jug. Toda med ljudmi je bilo nekaj takih, ki so ohranili znanje zmajev – pravi jezik stvarjenja – in ti so zdaj čarovniki.

Med nami /ljudmi .../ je tudi nekaj takih, ki so bili nekoč zmaji, in med zmaji je nekaj takih, ki vedo, da so v sorodu z nami. In po njih vemo, da so bili takrat, ko se je en rod začel deliti v dva, nekateri še vedno hkrati zmaji in ljudje, še vedno krilati, in da ti niso odšli na vzhod, temveč so odleteli na zahod, daleč čez Odprto morje, tako daleč, da so prišli na drugo stran sveta. Tam živijo v miru, mogočna krilata bitja, hkrati divja in učena, bitja s človeškim umom in zmajskim srcem. /.../

Zahodno od samega zahoda, onkraj zadnje meje kopna ...« (*Tehanu*, str. 15)

Toda o prarodu ljudizmajev ne pričajo le oni, ki živijo v drugem vetru zahodno od samega zahoda – kakor preko svoje odposlanke Orm Irian sporoči kraljevemu svetu v *Drugem vetru* Kalessin, imenovan Najstarejši in Prvorojeni, zmaj in obenem demiurg, ki je dvignil otoke Zemljemorja iz oceana:

»Nekoč smo bili eno ljudstvo. In v znak tega se v vsaki generaciji ljudi rodi eden, ki je tudi zmaj, lahko tudi dva. In v vsaki generaciji mojega ljudstva, daljši kot po meri hitrega človeškega življenja, se rodi eden, ki je tudi človek.« (*The Other Wind*, p. 128)

In v obeh ljudstvih sta to ženski: Tehanu, nekoč Therru, med ljudmi, in Orm Irian, nekoč Zverca (Dragonfly, <http://zardeas.blogspot.com/2011/10/dragonfly-zverca-iz-tales-from-earthsea.html>), med zmaji. Po besedah Kalessin (ali Kalessina?) – kajti Ged reče: »...ne vem, koliko je star. Rekel sem *star*, a ne vem niti tega, ali ne bi mogoče moral reči *stara*« (*Poslednja obala*, str. 179) – sta Tehanu in Irian »glasnici, prinašalki izbire. Tak, kot sta onidve, se ne bo rodil nihče več, ne nam ne njim. Kajti ravnovesje se spreminja.« (

The Other Wind,
p. 129)

Zmajski jezik in magija

Z zmaji se je mogoče pogovarjati le v zmajskem jeziku, imenovanem pravi jezik, tudi jezik stvarjenja in starorek. Zanj bi lahko rekli, da je ključ do razumevanja Zemljemorja kot sveta, katerega ureditev je zgrajena na magiji. Po Gedovih besedah:

»V njem so zapisani vsi pravi čarni obrazci in uroki, od njega so odvisna vsa velika dejanja

čarovnikov in magov, za pogovor pa se uporablja silno redko; izjema so pogovori med zmaji.« (*Poslednja obala*

, str. 36)

»Čeprav uporaba staroreka vsakega človeka zavezuje k resnici, za zmaje to ne velja. To je njihov lastni jezik in v njem lahko lažejo, izkrivljajo pomen besed, lovijo neprevidnega sogovornika v blodnjak zrcalnih besed, katerih vsaka odseva resnico, nobena pa ne vodi nikamor, še najmanj k njej.« (*Čarovnik iz Zemljemorja*, str. 107)

»Zmaji so grabežljivi, nenasitni, verolomni; ne poznajo milosti ne kesanja. Toda ali so hudobni? Kdo pa sem, da bi sodil dejanja zmajev?« se vpraša Ged. »Bolj modri so, kot smo ljudje. Z njimi je tako, kot je s sanjami /.../. Mi ljudje sanjamo, se ukvarjamo z magijo, delamo dobro, delamo zlo. Zmaji ne sanjajo. Oni so sanje. Oni se ne ukvarjajo z magijo; ta je njihova vsebina, njihova bit. Oni se ne gredo magije; oni jo živijo.« (*Poslednja obala*, str. 48)

» ... med zmajem in zmajsko govorico ni meje. Sta Eno.« (*Tehanu*, str. 213)

Zmaji so sanje. Zmaji živijo magijo. Zmaj in zmajski jezik sta Eno. Iz teh treh premis lahko razumemo, kaj se zgodi v zadnji knjigi Sage.

Tako kot v *Poslednji obali* je tudi petnajst let pozneje, v *Drugem vetru*, treba zapreti razpoko v svetu, vzpostaviti novo ravnovesje v svetu. Zmaji se z zahoda znova podajo v notranjost Zemljemorja, nad Arhipelag, za začetek le grozeč z vrnitvijo. Ged je sicer za ceno čarovne moči napravil konec magu Palku, ki se je iz smrti vrnil v življenje in to obljubljal vsem, ki so mu bili pripravljeni slediti – za ceno duhovne moči in zdrave pameti – toda mrtvi iz Puste dežele hočejo zdaj podreti zid, ki deželo senc loči od sveta živih. Tega je kriv eden izmed rokejskih učiteljev, mojster Priklicevalec Thorion, ki se je z magijo uspel vrniti iz Puste dežele. S tem je dokončno prekršen v davnini sklenjeni dogovor med ljudmi in zmaji,

verw nadan

: zmajem pripada zahod, njegove vetrne širjave, popolna svoboda, pravi jezik, v katerem so izrečena imena stvari že te stvari; ljudem pripade izbrani jarem lastnine vsega, kar ustvarijo njih um in roke. Ljudje so prekršili dogovor, s tem da so si magi zadržali vednost o delčku pravega jezika in na njem ne le zgradili svojo čarovno moč, ampak tudi z njegovo močjo ogradili velik kos sveta, ki je pripadel zmajem, misleč da bodo duše ljudi v njem po smrti imele »rajski vrt« – a so namesto tega dobile pusto deželo prahu, večne teme, pozabe, bolečine.

V času *Drugega vetra* zato mrtvi hočejo, da se zid podre in se jim vrne darilo smrti. S tem v svetu zazija razpoka, ravnovesje je porušeno in zmaji zahtevajo, da jim ljudje vrnejo ukradeni del njihovega zahoda. To se zgodi, a pri tem se izkaže, da ravnovesje sveta in s tem vse Zemljemorje ni izključno v rokah čarovnikov, magov – ali svečnikov, kot jih imenuje princesa Seserakh, ki gleda nanje iz perspektive svoje kargovske izkušnje. Rešiti jim ga pomaga četverica, po svoje simetrična, po svoje asimetrična. Na strani »onih iz drugega vetra« sta to Tehanu, ki jo zmaj Kalessin kliče hči, in zmajevka Orm Irian, na strani človeškega rodu pa temnopolti mladi kralj Lebannen in belopolta kargovska princesa Seserakh, bodoča kraljica Zemljemorja, ki neobremenjena z magijo prispeva del ključa do druge, prave uresničitve

verw nadana

, razdelitve zemljemorskega sveta na zmajski in človeški del. Tri ženske in en moški, še mladenič. Medtem ko je nekdanji arhimag Ged, v nekoč Ogionovem Sokoljem gnezdu, »skrbel za dom« (

The Other Wind

, p. 211).

Svet fantazije

Če so zmaji sanje, če zmaji živijo magijo, če sta zmaj in zmajski jezik Eno, in če morata biti svetova zmajev in ljudi strogo ločena, potem se iz *Drugega vetra* – sklepnega dela Sage o Zemljemorju, za potrebe svojega sveta in svojega časa od Zemljemorja naučim: zmaji so svet fantazije, svet fantazije živi svoje življenje, fantazija in jezik sta Eno. Obljube posmrtnega življenja so ukradena fantazija, ki ruši ravnovesje sveta. Kakor v Zemljemorju velja:

Samo v smrti življenje

, tako v mojem svetu velja: samo zaradi smrti je življenje vredno živeti. Svet fantazije pripada mojstrom besede, ne magom duhovne fantazije, svečenikom. Kdaj se v Zemljemorju zgodi osvoboditev od zablod, ki so porušile ravnovesje, razklale svet? V času, ko imajo Notranji otoki, kot ugiba Tenar, »kralja namesto arhimaga, ker je bolje tako kot obratno« (

Tehanu

, str. 158), in ko je v Kargovskih deželah Thol, oče princese Seserakh, vrgel z oblasti Boga-kralja in združil Vzhodno otočje – čeprav gospodar vojne, tudi on posveten vladar. Mar to ne pomeni, da je samo v sekularni državi mogoče preprečiti zlorabo magije, svet rešiti zablod o posmrtnem življenju, fantazijo prepustiti fantaziji?

Ursula Le Guin mi najbrž ne bi zamerila teh misli ob Zemljemorju, v katerega je vtkala daoistično modrost, saj je, poleg vsega drugega, ateistka, ki je jeseni 2009, ko je dopolnila osemdeset let, za svojo svobodomiselnost prejela nagrado *Cesar nima ničesar na sebi* (<http://zardeas.blogspot.com/2009/10/cesar-nima-nicesar-na-sebi.html>). To podeljuje ameriška Freedom From Religion Foundation – FFRF, ki se bori za dosledno ločitev cerkve in države, določeno s prvim amandmajem k ameriški ustavi. Nagrado uteleša kipec, njeno ime pa je navdihnili Andersenova pravljica

Cesarjeva nova oblačila

. Mimogrede: lani jo je prejela Somalijka Ayaan Hirsi Ali, (<http://zardeas.blogspot.com/2010/11/nagrada-za-svobodomiselnost-ayaan-hirsi.html>), borka za pravice muslimanskih žensk, letošnjo bodo podelili na 34. konvenciji FFRF, ki se po naključju začne prav danes, 7. oktobra 2011 (<http://ffrf.org/outreach/convention/>).

Za konec pa še tole: v zanimivem spletnem leksikonu Wordia je video-geslo *dragon* (<http://www.wordia.com/dictionary/dragon?query=dragon>) prispevala Rachel Elnaugh, podjetnica iz Zmajskega brloga

(<http://zardeas.blogspot.com/2009/12/ljubljanski-zmaj-at-wordia.html>), pri tem pa zahodnega zmaja ilustrirala z ... ljubljanskim zmajem! O njem sicer vse po odmoru.